

(*Leilamejnuniani*) mesnevilerini çevirerek annesi Kethevan'ın öldürülmesini anlatan *Ketevani* ile birlikte hamse geleneğine uygun bir külliyyat oluşturdu. Münazara türündeki *Berf ü Bahâr* ve *Câm u Leb'i* tercüme etti. Farsça şiirler yazdı. Prens Bagrat Muhranbatoni, Hıristiyanlık'la İslâm'ı karşılaştıran *Mothrobai sjulta ugrmtota ismailita* adlı bir kitap kaleme aldı. İoseb T'bileli'nin 1680'lerde yazdığı manzum *Didmouraviani* Prens Giorgi Saakadze'nin (Gürcü Mehmed Paşa) hayatını, Gürcüler'in Osmanlılar ve İranlılar'la savaşlarını anlatır. Kral Arçil, Fars kültürünün Gürcü edebiyatı üzerindeki etkisiyle mücadele etti. Tiflis'te ilk matbaayı kuran (1709) dilbilimci ve şair Kral VI. Vahtang *Ķâbûsnâme*'nin bazı fasıllarını *Amirnasaniani* adıyla çevirdi. *Behrâm u Gülen-dâm* (*Baramgulandamiani*) ve *Hüsrev ü Şirin'i* (*Hosrovşiriniani*) tercüme ettirdi. Prens David Orbeliani *Mihr ü Mâh* (*Miriani*), *Ķışşâ-i Ķehâr Dervîş* (*Ķardarvîşani*), *Ķahramân-ı Ķâtîl* (*Karamaniani*) hikâyelerini çevirdi.

XVI-XVIII. yüzyıllarda saray muhiti ve yüksek sınıflar arasında Fars dili ve kültürü etkili iken şehirli orta sınıf Türk dili ve kültüründen etkilenmişti. Çarşı ve pazarda "çonguri" (çöğür) isimli telli bir saz eşliğinde şarkı söyleyen, atışmalar yapan, "aşugi" (âşık) denilen sanatkârlar halkı eğlendiriyordu. Âşıklık geleneğini Anadolu ve Azerbaycan sahası Türk saz şairlerinden öğrenen Gürcü âşıklar Türkçe ve Gürcüce şiirler okuyor, Türkçe atışmalar yapıyor, pazar yerleri, esnaf dükkânları, aile toplantıları ve kilise bahçelerinde çalıp söylüyordu. Hanlar, kervansaraylar ve XVII. yüzyılda Gürcistan şehirlerinde ortaya çıkan kahvehanelerde (gavahana) bir araya gelenler şehirli Osmanlılar gibi çubuk ve nargile eşliğinde kahve ve şerbet içiyor, âşıkların şarkılarını, hikâye anlatıcıların anlattığı binbir gece masallarını, Nasreddin Hoca fıkralarını, *Kerem ile Aslı*, *Tâhir ile Zühre*, *Ferhad ile Şirin*, *Âşık Garib*, *Şah İsmâil*, *Koroğlu* gibi masal, destan ve hikâyeleri dinliyor, karagöz seyrediyordu. 1801'de Kartli-Kaheti'nin Rusya'ya ilhak edilmesi, Gürcü soylularının bir kısmının Rus aristokrasisine dahil olması, müslüman Gürcüler'in Osmanlı topraklarına göçü, XIX. yüzyılda Rusça ve Gürcüce eğitim yapan modern okulların açılması ve gündelik hayatın Avrupa ve Rus normlarıyla uygun hale gelmesinden sonra Fars ve Türk dilleriyle kültürünün etkisi Gürcistan'da ortadan kalktı.

BİBLİYOGRAFYA :

H. Dernschwam, *İstanbul ve Anadolu'ya Seyahat Günlüğü* (trc. Yaşar Önen), Ankara 1992, s. 178; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme* (Dağlı), II, 318-319; J.-B. Tavernier, *Tavernier Seyahatnamesi* (ed. Stefanos Yerasimos, trc. Teoman Tunçdoğan), İstanbul 2006, s. 303-307; Vincenzo D'Alessandri, *Seyahatnâme (Seyyahların Gözüyle Sultanlar ve Savaşlar* içinde, trc. Tufan Gündüz), İstanbul 2007, s. 226; *Tadkirat al-Mulûk* (trc. ve nşr. V. Minorsky), London 1943, s. 112-113; J. de Tournefort, *Tournefort Seyahatnamesi* (ed. Stefanos Yerasimos, trc. Teoman Tunçdoğan), İstanbul 2005, II, 151-164; *18. yy İstanbul'a Dair Risale-i Garibe* (haz. Hayati Develi), İstanbul 1998, s. 41; M. F. Brosset, *Histoire de la Géorgie*, St. Petersburg 1849-57, I-II; D. M. Lang, *Last Years of the Georgian Monarchy, 1658-1832*, New York 1957; a.mlf., *The Georgians*, New York 1966; a.mlf., "Georgia and the Fall of the Safavi Dynasty", *BSOAS*, XIV (1952), s. 523-539; W. E. D. Allen, *A History of Georgian People from the Beginning Down to the Russian Conquest in the Nineteenth Century*, New York 1971; K. Salia, *History of the Georgian Nation*, Paris 1983; R. Grigor Suny, *The Making of the Georgian Nation*, London 1989; D. Rayfield, *The Literature of Georgia*, Oxford 1994; N. Berdzenişvili - S. Canaşia, *Gürcüstan Tarihi* (trc. Hayri Hayrioğlu), İstanbul 1997; N. K. Gvosdev, *Imperial Policies and Perspectives Towards Georgia, 1760-1819*, New York 2000; G. Rota, "Caucasians in Safavid Service in the 17th Century", *Caucasia between the Ottoman Empire and Iran, 1555-1914* (ed. R. Motika - M. Ursinus), Wiesbaden 2000, s. 107-120; Serpil Sürmeli, *Türk-Gürcü İlişkileri (1918-1921)*, Ankara 2001; Nejdert Ertuğ, *Osmanlı Döneminde İstanbul Deniz Ulaşımı ve Kayıkçılığı*, İstanbul 2001, s. 122; Sadık Müfit Bilge, *Osmanlı Çağı'nda Kafkasya 1454-1829: Tarih, Toplum, Ekonomi*, İstanbul 2012, tür.yer.; P. Oberling, "Georgians and Circassians in Iran", *Studia Caucasica*, I, Lisse 1963, s. 128-133; V. Minorsky - [C. E. Bosworth], "al-Kurđj", *EP* (Ing.), V, 486-497; Keith Hitchins - Rudi Matthee, "Georgia", *Elr.*, X, 460-470, 493-496; Hüsamettin M. Karamanli, "Gürcistan", *DİA*, XIV, 311-316.

SADIK MÜFİT BİLGE

GÜRSES, Abdurrahman (1909-1999)

Reisülkurrâ.

Sakarya'ya bağlı Hendek ilçesinin Soğuksu köyünde doğdu. Babası uzun süre bu köyün imamlığını yapan Hâfiz Said Efendi, annesi Fatma Hanım'dır. On üç-on dört yaşlarında Kur'an-ı Kerim'i hıfzetti. Ardından Hendek'te Abdurrauf Hoca'dan tâlim-tecvid, Hendek Yenicami Medresesi'nde müftü Ali Niyazi Konuk'tan sarf, nahiv ve fıkıh dersleri aldı. Daha sonra İstanbul'a giderek Ayasofya Soğukçeşme medreselerinde bir müddet tahsil gördü, Yenicami imamı Nuri Efendi gibi Osmanlı bakiyesi ulemâ ve müderrislerle tanışıp kendilerinden faydalandı. Erbilli Esad Efendi'nin sohbetlerine katıldı. Medreselerin kapatılması üzerine (1924) Hendek'e döndü ve 1934 yılına kadar burada kaldı. 1932-1933'te askerlik görevini yaptı. 1934'te tekrar İstanbul'a gitti ve Üsküdar'a yerleşti. Üsküdar Selimiye Camii imamı Fehmi Efendi'den İstanbul tarihi Ahmed es-Sûfî mesleği üzere kıraat (aşere-takrîb) okudu ve 1937'de icâzet aldı. İlk resmî görevine 1938 sonlarına doğru Fatih Mihrimah Sultan Camii'nde imam-hatip olarak başladıysa da bir ay geçmeden Teşvikiye Camii'ne nakledildi. Burada yaklaşık beş yıl görev yaptıktan sonra 22 Mayıs 1944'te Beyazıt Camii'ne tayin edildi. 6 Haziran 1979'da emekliye ayrılıncaya kadar bu camide görev yaptı.

Gönenli Mehmet Efendi olarak bilinen Mehmet Öğütçü'nün vefatının (2 Ocak 1991) ardından reisülkurrâ unvanını alıp ölümüne kadar bu görevini sürdüren

Abdurrahman
Gürses

Gürses imamlık vazifesinin yanı sıra Beyazıt Camii Kur'an Kursu, Nuruosmaniye Kur'an Kursu ve 1973'te bir dönem İstanbul İmam-Hatip Okulu başta olmak üzere çeşitli yerlerde tâlim ve kıraat dersleri verdi; bu arada davet üzerine gittiği Fas'ta Verş rivayetini okuttu. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı'na bağlı Haseki Eğitim Merkezi'nde 1976-1998 yılları arasında kıraat öğretti. Gayri resmî olarak icâzet verdiği pek çok talebenin yanı sıra burada 100'den fazla talebeye aşere-takrîb icâzeti verdi. Talebeleri arasında İsmail Biçer, Mehmet Çevik, Ramazan Pakdil, Mehmet Sevinç, Necati Kap, Sıtkı Gülle, Fatih Çollak, Mustafa Demirkan, Talip Akbal ve H. Osman Şahin gibi isimler zikredilebilir. Vakarı, tok gözlülüğü, temiz giyinişi, Kur'an hizmetine gönül vermesiyle tanınan ve zihinlerde müstesna bir yer edinmiş olan Abdurrahman Gürses 10 Ağustos 1999 tarihinde vefat etti ve Beyazıt Camii'nin haziresine defnedildi. Gürses'in iki oğlu, bir kızı olup eşini ve bir oğlunu hayatta iken kaybetmiştir.

Abdurrahman Gürses, kıraat ilim mirasının Osmanlılar'dan günümüze intikalinde önemli bir görev üstlenmiş ve bu bağlamda bir kıraat öğretim usulü olan Ahmed es-Sûfî mesleğinin devam etmesini sağlamış olmasının yanı sıra döneminin önde gelen Kur'an okuyucularının başında yer almıştır. Tilâvet tarzı itibariyle harflerin telaffuzunda ve makam geçkinde tekellüften kaçınan, eski İstanbul hâfızları ile Mahmûd Hâfîl el-Husarî, Abdülfettâh Şa'sâî gibi Mısırlı okuyucuların tilâvetlerinden etkilenen ve bu yönüyle Arap-Türk sentezi olarak nitelendirilebilecek olan bir tavır benimsemiştir. Uzun nefesi, tiz ve pes ses perdeleri arasında

âni iniş ve çıkışlar yapabilmesi, duruma uygun aşırılar seçmesi, tilâvetini uzun tutması ve okuyuşlarında zaman zaman tercî / tekrar yapması da onun tilâvet tarzının özellikleri arasında zikredilebilir. Mûsiki eğitimi aldığı bilinmemekle birlikte kulak dolgunluğuyla farklı makamlarda icrada bulunmuştur. Tilâvetlerinde genellikle rast, segâh ve hicaz, zaman zaman uşşak, bayatî ve acem-aşiran makamlarını kullanmıştır.

Çeşitli vesilelerle Mersafî, M. Hâfîl el-Husarî, Şeyh Sayfî, Abdülfettâh eş-Şa'sâî gibi önde gelen kıraat âlimi ve kurrâlarıyla tanışma imkânı elde eden Gürses, şimdiki adıyla Uluslararası Melik Abdülazîz Kur'an Yarışması'nda jüri üyesi olarak Mekke'de bulunduğu sırada kıraat ilmine dair bazı ilmi toplantılara katılmıştır. Pakistan, Endonezya, Malezya, Tunus, Cezayir, Libya, Lübnan, Irak gibi ülkelerde düzenlenen tilâvet programlarına okuyucu olarak çağırılması, ayrıca Verş rivayetini okutmak üzere gittiği Fas'ta kendi adına bir Kur'an kursunun açılmış olması onun kıraat ve tilâvet birikiminin uluslar arası düzeyde tanındığını gösterir. Gürses'in *Takrîb Kavâid Defteri* gibi bazı ders notlarının yanı sıra *İslâm'ın Nuru* adlı dergide yayımlanmış derleme ve tercüme niteliğinde yazıları vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Halis Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi: 1920-1998*, İstanbul 1999, s. 27-29; Fatih Çollak, *Reisü'l-Kurrâ' Hendekli Hâfız Abdurrahman Gürses Hocaefendi*, İstanbul 2002; İsmail Kara, *Sözû Dilde Hayali Gözde*, İstanbul 2006, s. 172-182; Recep Akakuş, *Tarihsel Boyutuyla Kur'an-ı Kerim Öğretimi ve Reisü'l-Kurrâlık*, İstanbul 2008, s. 31-33; Nihat Temel, "Kur'an Tilâvetinde İstanbul Tavni Üsküdar Ağzı ve Hâfız Ali Üsküdarlı (1873-1976)", *Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VI:*

Abdurrahman Gürses Gönenli Mehmet Efendi ile

6-9 Kasım 2008, *Bildiriler* (ed. Coşkun Yılmaz), İstanbul 2008, II, 179-181; Naci Demirci, *Abdurrahman Gürses'in Kıraat İlmî Eğitimi* (yüksek lisans tezi, 2013), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Şerif Benekçi, "Abdurrahman Gürses Hoca Efendi ile Mabedde 40 Yıl Üzerine", *Diyanet Gazetesi*, sy. 332 (1986), s. 6-7, 42; İsmail Lütfi Çakan v.dğr., "Abdurrahman Gürses Hoca ile Kur'an Saatleri", *Altınoluk*, sy. 15, İstanbul 1987, s. 12-16; Bayram Altan, "Seçkin Hâfızlarımız: Abdurrahman Gürses", *Diyanet Gazetesi*, sy. 362 (1989), s. 6-7, 25; Ramazan Pakdil, "Bir Kur'an Çınarı Göçtü", *Altınoluk*, sy. 163 (1999), s. 40-44; "Emin Saraç Hocaefendi ile Hatıralar Geçidi", a.e., sy. 164 (1999), s. 34-36; Ahmet Arslan – Ali Yıldırım, "Gürses Hoca Rahmeti Rahman'a Kavuştu", *Diyanet Dergisi*, sy. 105, Ankara 1999, s. 62-65; Durak Pasmaz, "Reisü'l-Kurrâ Abdurrahman Gürses", *Diyanet Avrupa Aylık Dergi*, sy. 34, Ankara 2002, s. 54-55.

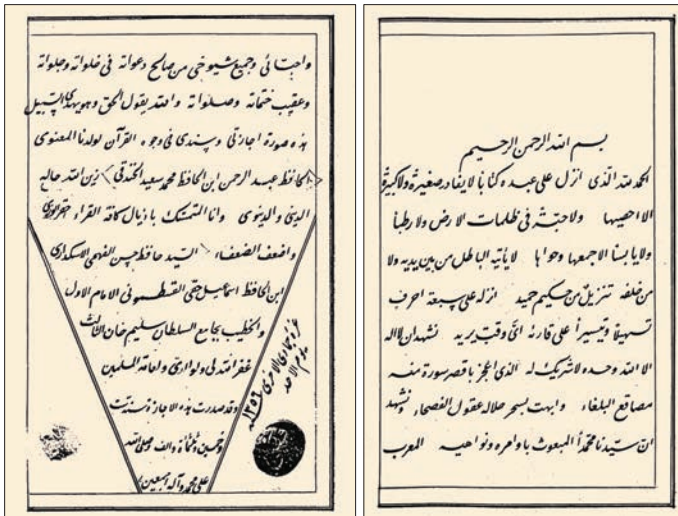
NACİ DEMİRCİ

GÜRTAŞ, Ahmet

(1940-1999)

İlahiyatçı ve eğitimci.

Konya'nın Beyşehir ilçesine bağlı Doğanbey kasabasında doğdu. Üç kuşak öncesine kadar Ağıllıoğulları (Akıllıoğulları'nın mahallî söylenişi olmalı) diye anılan geniş bir sülâleye mensuptur. Dedesinden itibaren aile Hâre kelimesinden gelen Herelioğulları lakabıyla tanınmıştır. Ahmet Gürtaş ilkokulu bitirdiği yıl hâfızlığını tamamladı. 1953'te babası tarafından İzmir Kestanepazarı Camii Külliyesi'ndeki Kur'an kursuna yerleştirildi ve İzmir İmam-Hatip Okulu'nda öğrenime

Abdurrahman Gürses'in, hocası Fehmi Efendi'den aldığı takrîb icâzetnâmesinin ilk ve son sayfaları (Ramazan Pakdil arşivi)